

KONCERTNI GLASNIK ŠT. 16

SEZONA 1936/37

RUDA FIRKUŠNY

KLAVIRSKI KONCERT

*

V petek 19. februarja 1937
Velika filharmonična dvorana
Začetek točno ob 20. uri

SPORED:

Bach: Tokata in fuga v c-molu

Chopin: Sonata v h-molu op. 58

* * *

Prokofjev: Tokata

Suk: Uspavanka

Debussy: Puerta del Vino

Stravinski: Etuda

Liszt: Pozabljen valček

Mefistov valček

Klavir tvrdke Seiler

Sukhava - Fantazija
Sukhava - Uspavanka
Manhava - Polka
Prokofjev - Tokata

H klavirskemu koncertu virtuozu R. Firkušnega

Program nocojšnjega koncerta je tipični program svetskega, kozmopolitskega klavirskega virtuozu, ki si izbira dela prosto iz ogromne literature, ki so nam jo zapustili heroji klavirske igre in kompozicije raznih narodov, dob in slogov. Prva polovica sporeda navaja sicer le dve imeni, toda obe sta tehtni, dva svetova zase, dvoje nedosežnih vrhov glasbe. Na prvem mestu oče sodobnosti, pravir čiste, samozvane glasbe: J. S. Bach, najskromnejši, najnaivnejši, a obenem najobsežnejši duh baroka, ustvaritelj poduhovljenega kontrapunkta, ki je rešil to metodo komponiranja iz ozkih spon konvencionalnosti in igrackanja ter jo dvignil do najvišjih izraznih sil. Na sporedu je njegova tokata in fuga v c-molu, v bistvu sicer orgelska skladba, ki pa prav tako služi klavirju in je veren odblesk skladateljeve dramatične sile, vernosti, boguvdanosti in njegovega osebnega pogleda na svet. Več kot stoletje je med tem delom in naslednjo točko sporeda, Chopinovo sonato op. 58. Več kot en svet je razlike med njima. Tam trdna, tradicionalna tla poznega baroka, neomajna in neomahujoča; tu romantična zasanjanost, zagnana tu in tam v viharje neutolažljivega »žala«, spet drugod polna solčnega sija. Ta tretja (in poslednja) Chopinova sonata ima več organske enotnosti kot obe prejšnji. Že v prvem stavku srečavamo krepko profilirane teme, prežete življenja in zanosa, povezane med seboj z drznimi in presenetljivimi harmonskimi postopi. Stranski tema je ena najbolj nežnih in spevnih melodij, ki jih je ta veliki slovanski genij kdaj napisal — in torej lahko smelo trdimo, ena najboljših melodij sploh, kar jih je glasba podarila človeštvu. S to melodijo uvaja Chopin tudi končni del prvega stavka, prav v nasprotju s predpisano klasično sonatno obliko in na način, ki ga je kasneje s toliko uspeha uvedel Čajkovski v simfonijo: mesto glavne teme se takoj oglasi pri ponovitvi drugi tema, kajti za prav razširjeno epiko vendar v Chopinovi nežno-romantični duši ni bilo prostora. Svež, živahen, cvetoč je drugi stavek sonate, scherzo, čisti tip scherzo-oblike z mehko-pojočim triom. Tretji stavek je melodično bujen Largo, poln mirne lepote in sanjavosti. Najbolj priljubljen je finale, kjer tekmujejo neugnane sile temperamenta in zanositosti, bravurnosti in bleska. Glavna zamisel, spominjajoča v ritmu malo na italijansko tarantelo (v onem času so zelo radi koketirali francoski skladatelji s španskimi in italijanskimi narodnimi plesi), je v svoji širini zavzeta in dere kot veletok. Njej se pridružujejo girlande virtuoznosti in s fanfaro zmagovitih trobent se triumfalno zaključuje to veledelo, ki sicer v bistvu ni sonata, toda tvori nov tip slonate, ki jo lahko imenujemo slovansko.

Druga polovica sporeda je posvečena novejšim skladateljem. Na začetku Prokofjev s svojo tokato, ki mu je prinesla svetoven sloves klavirskega skladatelja neupogljivega dinamizma, premočrtnosti, a tudi suhoparnosti. Tokata je bila priljubljena forma vseh dob: z njo so se postavili baročni skladatelji, z njo so se poigrali romantiki in izgleda, da tudi sodobnost ni nenaklonjena tej obliki, ki je pripravna posebno za nekakšne »perpetuum mobile« — stavke.

Neizprosnost drvečega ritma je glavna značka te forme, ki je vsled tega lahko razumljiva in uporabljiva — vzroka dovolj za skladatelja in poslušalca, da se jima priljubi. Prav nasprotnega značaja je Sukova »Uspavanka«, lirski skladba brez drugih pretenzij in ki hoče vplivati le v smislu razpoloženja in čustvovanja. Spet ves drug je Debussy, čigar »Puerta del vino« je bila komponirana kot nekakšna glasbena transplantacija poštna razglednice, ki jo je skladatelju poslal prijatelj-komponist Manuel de Falla iz Granade. »Puerta del vino« so namreč ena mestnih vrat Granade, kjer se prodaja vino v mehovih in kjer vlada razumljiv vrvež. Razglednica je navdušila skladatelja, ki Granade ni nikdar videl, da je napisal preludij, poln barvitosti in španskega karakterja: vse, kar smatramo danes kot značilno za španski značaj, temperament, ognjevitost, zahrbtnost, perfidnost, plesaljubivost in igrivost, vse je v rahlih, a jasnih potezah podano v tej kratki skladbici. Stravinskega etuda, ki sledi Debussyju, je mladostno delo, ki še ne kaže skladateljevih dragocenih vrlin in njegove nepopustljive smelosti. Napisana je še bolj v tradicionalnem ruskem slogu, kjer se kosajo nazori Rimskega in Skrjabina in kjer le redko zazreš odsev bodočega revolucionarja. Da zaključi Liszt virtuosni program, je že tradicija in popolnoma upravičena, kajti ni ga klavirskega skladatelja, ki bi znal klavir boljje izrabiti kot ga je znal on. »Pozabljen valček« je prav redko izvajana skladba, ki pa pozabe ne zasluži, saj je v nji mnogo kali impresionizma in še novejših smeri. Treba je le pazno poslušati zaključni, fis-durov del te skladbice, pa se vam odpre nenadoma dalekosežen pogled v glasbeno bodočnost, zastrt s kopreno zagonetnosti. Bolj realističen je Mefistov valček, napisan po inspiraciji pesnitve nemškega pesnika Lenaua: Mefisto v krčmi (ples v krčmi) iz njegovega Fausta. Skladba, komponirana leta 1858./59., je zamamna po svoji pestri razsipnosti bolj kot po karakterizaciji pesniške epizode, dasi se po razporeditvi glasbenih slik dokaj vestno drži besedila. Ognjeviti ples, bolj erotičen kot demonski, preide v srednjem delu v omamno-sladko ljubavno sliko (espressivo amoroso), kjer se je poslužil Liszt svojega najuspešnejšega variacijskega principa: iz glavne teme prejšnjega dela, ki je bila prežeta žarke ognjevitosti in nevzdržnosti, je s spremembo tonalitete, harmonizacije, ritmike in značaja pričaral melodijo, polno opojnosti in nežnosti. To mesto je prav tako pogled v bodočnost in marsikateri najsmelejši in najplodnejši Skrjabinov domislek je tu našel botra, blagohotnega in instinktivnega sicer, a nič manj prepričevalnega. Kakor se spodobi za skladbo take širine in zanosa, se konča tudi ta v vrtincu omame in pestrega razkošja in z učinkom zaključuje skrbno izbrani spored.

L. M. Š.

LAST M. LIPOVŠKA

II. del .

Smetana: Furiant

Suk : Uspavanka

Martinu: Polka

Debussy: Puerta del Vino

Prokofjev: Tokata

Liszt : Pozabljen valček

Mefistov valček

ad 12.2.1937